

Римарчук Р. М.

*к. ю. н., доцент, Навчально-науковий інститут права та психології
Національного університету «Львівська політехніка»,
доцент кафедри цивільного права та процесу*

АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ПОЛОЖЕНЬ ПРО ДЕРЖАВНУ РЕЄСТРАЦІЮ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ ТА ФІЗИЧНИХ ОСІБ-ПІДПРИЄМЦІВ

Ключові слова: *юридична особа, державна реєстрація, Єдиний державний реєстр юридичних осіб, суб'єкти державної реєстрації, державний реєстратор, нотаріус.*

Key words: *legal entity, state registration, Unified State Register of Legal Entities, subjects of state registration, state registrar, notary.*

Постановка проблеми. Державна реєстрація юридичних осіб здійснюється шляхом звернення до суб'єкта державної реєстрації з належно оформленими документами з метою надання юридичної значущості окремому факту, що стосується реалізації конституційного права особи на зайняття бізнесом, іншими видами суспільно корисної діяльності. Такими фактами можуть бути створення, припинення існування юридичної особи, а також її поділ, виділення, перетворення, приєднання та інші структурні зміни в процесі її легального функціонування. Для створення юридичних осіб необхідно здійснити певні дії, як її засновниками, так і публічними органами. Оскільки юридична особа створюється тільки з дня її державної реєстрації, то для цього важливі лише дії, які необхідні для проведення цієї процедури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему адміністративно-правового регулювання державної реєстрації юридичних осіб в Україні досліджували такі вчені-юристи, як В. Авер'янов, М. Баймуратов, С. Ващенко, В. Волик, В. Галуцько, О. Дрозд, О. Єшук, Д. Журавльов, Т. Журенок, Я. Здовбицька, Н. Ільєва, І. Кабачна, О. Квасніцька, В. Кириченко, Т. Коломієць, В. Колпаков, А. Комзюк, В. Корельський, М. Костів, С. Котелевська, В. Курило, К. Куркова, В. Марков, О. Музичук, С. Нечипорук, В. Нікітін, Д. Овсянко, С. Овчарук, А. Папірна, С. Петков, О. Попов, В. П'ятковський, С. Стеценко, А. Сухорукова, В. Таран, Н. Татарінова, С. Третьяков, Н. Христинченко, К. Чижмарь, А. Чубенко, С. Шепетько, Л. Шереметьєва, О. Юнін та інші.

Мета статті — на основі комплексного аналізу теоретико-методологічних засад, нормативних основ і практичної реалізації суб'єктами публічної адміністрації своїх повноважень у сфері здійснення державної реєстрації юридичних осіб дослідити засади та адміністративний інструментарій у сфері адміністративно-правового регулювання державної реєстрації юридичних осіб в Україні.

Виклад основного матеріалу. Обов'язковою умовою для створення будь-якої юридичної особи як приватного права так і публічного права є легітимація установчих документів та державна реєстрація юридичної особи.

Традиційно інститут державної реєстрації юридичних осіб є інститутом публічного права, але включення його до Цивільного Кодексу України дає підставу для висновку про комплексний міжгалузевий характер цього інституту, що утворюється на межі двох галузей права (цивільного та адміністративного). Тому державна реєстрація юридичної особи, хоча і є за своєю природою адміністративно-правовою дією, але вона є підставою виникнення суб'єкта цивільних правовідносин. Що ж стосується самого процесу реєстрації юридичної особи, тобто дій державного реєстратора з включення до державного реєстру юридичних осіб, внесення до нього змін, то зазначені дії не входять до предмета правового регулювання цивільного права, а є адміністративно-правовими.

Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб — підприємців» визначив головний принцип державної реєстрації, а саме всі види юридичних осіб незалежно від організаційно-правової форми, форми власності та підпорядкування, набувають права юридичної особи з моменту їх державної реєстрації у порядку, встановленому цим Законом.

Правовий статус суб'єктів державної реєстрації юридичних осіб — це сукупність юридичних елементів, що характеризують їх значення у сфері здійснюваних ними повноважень щодо реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців і громадських формувань (суб'єктів вагомих повноважень), які виражені у відповідних правових нормах

У новому законодавстві змінено перелік суб'єктів державної реєстрації. Так, відтепер державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців можуть здійснювати:

- міністерство юстиції України — у разі державної реєстрації політичних партій, всеукраїнських професійних спілок, їх об'єднань, всеукраїнських об'єднань організацій роботодавців; відокремлених підрозділів іноземних неурядових організацій, представництв, філій іноземних благодійних організацій, постійно діючих третейських судів, засновниками яких є всеукраїнські громадські організації, всеукраїнських творчих спілок, символики громадських формувань [1];

- територіальні органи Міністерства юстиції України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі — у разі державної реєстрації первинних, місцевих, обласних, регіональних та республіканських професійних спілок, їх організацій та об'єднань, структурних утворень політичних партій, регіональних (місцевих) творчих спілок, територіальних осередків всеукраїнських творчих спілок, місцевих, обласних, республіканських Автономної Республіки Крим, Київської та Севастопольської міських організацій роботодавців та їх об'єднань, постійно діючих третейських судів, громадських об'єднань, їх відокремлених підрозділів, громадських об'єднань, що не мають статусу юридичної особи, підтвердження всеукраїнського статусу громадського об'єднання [2];

- виконавчі органи сільських, селищних та міських рад, Київська та Севастопольська міські, районні, районні у містах Києві та Севастополі державні адміністрації, нотаріуси, акредитовані суб'єкти — у разі державної реєстрації інших юридичних осіб та фізичних осіб — підприємців.

Акредитованим суб'єктом може бути юридична особа публічного права, у трудових відносинах з якою перебуває не менше ніж три державні реєстратори та яка до початку здійснення повноважень у сфері державної реєстрації уклала: договір страхування цивільно-правової відповідальності з мінімальним розміром страхової суми у тисячу мінімальних розмірів заробітної плати, встановленої законом на 1 січня календарного року; договір з іншим суб'єктом державної реєстрації та/або нотаріусом (у разі коли акредитований суб'єкт здійснює повноваження виключно в частині забезпечення прийняття та видачі документів у сфері державної реєстрації).

Під час проведення державної реєстрації і надання відомостей з Єдиного державного реєстру нотаріус використовує печатку нотаріуса, визначену Законом України «Про нотаріат», та доступ до Єдиного державного реєстру на підставі договору, укладеного між державною нотаріальною конторою або приватним нотаріусом та технічним адміністратором Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб — підприємців.

Нотаріус, який провів реєстраційну дію, протягом трьох робочих днів з дня її проведення забезпечує надсилання документів, поданих для проведення цієї дії, відповідному державному реєстратору за місцезнаходженням юридичної особи або місцем проживання фізичної особи — підприємця

Законом визначено, що державним реєстратором може бути громадянин України, який має вищу освіту, відповідає кваліфікаційним вимогам, визначеним Міністерством юстиції України, та перебуває у трудових відносинах з суб'єктом державної реєстрації (крім нотаріусів), та нотаріус. Державному реєстратору відкритий Державний реєстр актів цивільного стану громадян, відомості з якого останній має право використовувати у своїй діяльності

З 1 січня 2016 року набрав чинність Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб — підприємців» та деяких інших законодавчих актів України щодо децентралізації повноважень з державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань» [3].

Законодавець визначив, що дія Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб — підприємців» поширюється на державну реєстрацію всіх юридичних осіб незалежно від організаційно-правової форми, форми власності та підпорядкування, їхньої символіки (у випадках, передбачених законом), громадських формувань, що не мають статусу юридичної особи, та фізичних осіб — підприємців.

Закон передбачає, що документи для реєстрації можуть подаватися у двох формах:

1) паперовій формі, які подаються особисто заявником або поштовим відправленням. Такі документи приймаються за описом, примірник якого в день їх надходження видається заявнику з відміткою про дату їх отримання та кодом доступу.

2) електронній формі, які подаються через заявником через портал електронних сервісів.

При подачі документів особисто, заявник повинен пред'являє один з таких документів: свій паспорт громадянина України; тимчасове посвідчення громадянина України; паспортний документ іноземця; посвідчення особи без громадянства; посвідку на постійне або тимчасове проживання.

Заборонено, щоб у найменуванні юридичних осіб використовувалися повні чи скорочені найменування державних органів або органів місцевого самоврядування, або похідні від цих найменувань, або історичні державні найменування, перелік яких установлює Кабінет Міністрів України, — у найменуваннях юридичних осіб приватного права; символіку комуністичного та/або націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів, заборона використання яких встановлена Законом України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки» [4].

Державна реєстрація та інші реєстраційні дії проводяться на підставі:

1) документів, що подаються заявником для державної реєстрації;

2) судових рішень, що набрали законної сили та тягнуть за собою зміну відомостей в Єдиному державному реєстрі або заборону (скасування заборони) вчинення реєстраційних дій, а також надійшли в електронній формі від суду або державної виконавчої служби відповідно до Закону України «Про виконавче провадження»;

3) рішень, прийнятих за результатами оскарження в адміністративному порядку.

При цьому, Закон визначає спрощену процедуру державної реєстрації припинення юридичної особи шляхом її ліквідації та порядок проведення такої спрощеної процедури.

Строки розгляду документів, поданих для державної реєстрації та проведення інших реєстраційних дій:

1) щодо юридичних осіб та фізичних осіб — підприємців — протягом 24 годин після надходження документів, поданих для державної реєстрації та проведення інших реєстраційних дій, крім вихідних та святкових днів;

2) щодо політичної партії, творчої спілки, місцевого осередку творчої спілки — не пізніше 30 робочих днів з дати подання документів для державної реєстрації. Такий строк може бути продовжений за необхідності, але не більше ніж на 15 робочих днів.

3) щодо постійно діючого третейського суду — не пізніше 15 робочих днів з дати подання документів для державної реєстрації;

4) щодо структурного утворення політичної партії — не пізніше 10 робочих днів з дати подання документів для державної реєстрації;

5) щодо первинного осередку політичної партії — протягом одного робочого дня з дати подання документів для державної реєстрації;

6) щодо професійної спілки, її організації або об'єднання, організації роботодавців, її об'єднання — не пізніше 15 робочих днів з дати подання документів для державної реєстрації. Такий строк може бути продовжений за необхідності, але не більше ніж на 15 робочих днів.

7) щодо громадського об'єднання, місцевого осередку громадського об'єднання із статусом юридичної особи — не пізніше трьох робочих днів з дати подання документів для державної реєстрації. Такий строк може бути продовжений за необхідності, але не більше ніж на 15 робочих днів.

8) щодо громадського об'єднання, що не має статусу юридичної особи, — не пізніше трьох робочих днів з дати подання документів для державної реєстрації;

9) щодо акредитації в Україні відокремленого підрозділу іноземної неурядової організації, філії та представництва іноземної благодійної організації — не пізніше 20 робочих днів з дати подання документів для державної реєстрації.

Крім цього, не виключається можливість проведення державної реєстрації у скорочені строки, які встановлюються Кабінетом Міністрів України.

Державна реєстрація проводиться незалежно від місця знаходження юридичної чи фізичної особи в межах Автономної Республіки Крим, області, міст Києва та Севастополя, крім державної реєстрації на підставі документів, поданих в електронній формі, що проводиться незалежно від місця знаходження юридичної чи фізичної особи в межах України (тобто, прийняття документів для державної реєстрації та здійснення державної реєстрації за принципом екстериторіальності в межах України скасовано).

Внесено зміни до Цивільного кодексу України, зокрема учасник товариства з обмеженою відповідальністю має право вийти з товариства, заявивши про це не пізніше ніж за три місяці до виходу, якщо інший строк не встановлений статутом. Справжність підпису на заяві про вихід з товариства підлягає нотаріальному засвідченню. [5, с. 43–47]

Висновки. Державна реєстрація юридичних осіб як об'єкт адміністративно-правового регулювання реєстрації юридичних осіб — це суспільне благо, яке дає можливість громадянам стабільно і довгий час отримувати товари й послуги від «вічних» осіб, які не припиняються з моментом смерті фізичної особи, а також вчинення спеціальними суб'єктами публічної адміністрації юридично значущих адміністративних дій у сфері створення або припинення юридичної особи, зміни відомостей, що містяться в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, а також проведення інших реєстраційних дій, передбачених законодавством з метою реалізації різноманітних підприємницьких, політичних, професійних, спортивних та інших прав для можливості забезпечення корисними благами суспільства.

Список використаних джерел

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення державної реєстрації прав на нерухоме майно та захисту прав власності [Електронний ресурс] : Закон України від 06.10.2016 № 1666-VIII — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1666-19>

2. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань [Електронний ресурс] : Закон України від 15.05.2003 № 755-IV — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/755-15>

3. Про внесення змін до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб — підприємців» та деяких інших законодавчих актів України щодо децентралізації повноважень з державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань [Електронний ресурс] : Закон України від 26.11.2015 № 835 — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/835-19>

4. Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки [Електронний ресурс] : Закон України від 09.04.2015 № 317-VII — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/317-19>

5. Цивільний кодекс України — К. : Алерта, 2015. — 320 с.

6. **Котяш Л. П.** Адміністративно-правове регулювання державної реєстрації юридичних осіб в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук / Котяш Л. П. ; Науково-дослідний інститут публічного права. — Київ, 2017. — 21 с.

Анотація

Державна реєстрація юридичних осіб, громадських формувань, що не мають статусу юридичної особи, та фізичних осіб — підприємців це офіційне визнання шляхом засвідчення державою факту створення або припинення, засвідчення факту наявності відповідного статусу громадського об'єднання, професійної спілки, її організації або об'єднання, політичної партії, організації роботодавців, об'єднань організацій роботодавців та їхньої символіки, засвідчення факту набуття або позбавлення статусу підприємця фізичною особою, зміни відомостей, що містяться в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань, про юридичну особу та фізичну особу — підприємця, а також проведення інших реєстраційних дій, передбачених законодавством.

Annotation

The state registration of legal entities, public groups that do not have the status of a legal entity, and individual entrepreneurs is an official recognition by certifying the fact of establishment or termination by the state, witnessing the existence of the corresponding status of a public association, trade union, its organization or association, political party, organization Employers, associations of employers' organizations and their symbols, attestation of the fact of acquisition is

so deprived The status of an entrepreneur as an individual, changes in the information contained in the Unified State Register of Legal Entities, Individual Entrepreneurs and Social Entities, the legal entity and the individual entrepreneur, and other registration activities stipulated by law.